

Міністерство
культури України
Національний
історико-культурний
заповідник «Качанівка»

**ПАЛАЦОВО-ПАРКОВІ
КОМПЛЕКСИ УКРАЇНИ:
ОХОРОНА, ЗБЕРЕЖЕННЯ
ТА ВИКОРИСТАННЯ**

Науковий збірник
за матеріалами наукової конференції
14-15 вересня 2016 року

35-річчю від дня створення заповідника
«Качанівка» присвячується

Гнозіс
Київ • 2016

УДК [72:94(4)] «17/19»

ББК 85.113(4)-69я431

Ф 79

Відповідальні за випуск:

Буренко В.Б., Шевченко Т.М., Шевченко І.М.

Літературне редагування, коректура: **Шевченко І.М.**

Дизайн і верстка: **Кунець О.А.**

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного історико-культурного
заповідника «Качанівка»,
протокол № 4 від 07 листопада 2016 р.

За зміст статей і достовірність інформації
відповідальність несуть автори

**Палацово-паркові комплекси України: охорона,
збереження та використання.** Науковий збірник за ма-
теріалами наукової конференції 14-15 вересня 2016 року
/ Відповідальні за випуск Буренко В.Б., Шевченко Т.М.,
Шевченко І.М. – К. : Гнозіс, 2016. – 232 с.: іл.

ISBN 978-966-2760-39-2

До збірника увійшли матеріали V Качанівських чи-
тань «Палацово-паркові комплекси України: охорона,
збереження та використання».

Матеріали розраховані на науковців, музейників,
краєзнавців, викладачів і студентів, на всіх, хто вивчає й
цікавиться вітчизняною культурою.

Національний історико-культурний заповідник «Качанівка» висловлює подяку за фінансову допомогу у виданні цього збірника Вошецькому Миколі Миколайовичу – керівникові Ічнянського регіонального відділення Товариства «Чернігівське земляцтво» в м.Києві

ISBN 978-966-2760-39-2

© НІКЗ «Качанівка», 2016 р.

САКРАЛЬНА СИМВОЛІКА В АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРЛИНИ ПАЛАЦОВО- ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА «КАЧАНІВКА»

Національний історико-культурний заповідник «Качанівка», що став у 2011 році переможцем Всеукраїнського конкурсу «Сім чудес України» (в номінації «Замки, фортеці, палаци»), безумовно, є надзвичайною перлиною палацово-паркового мистецтва нашої держави і вражає своєю фантастичною привабливістю та винятковою комфортністю середовища.

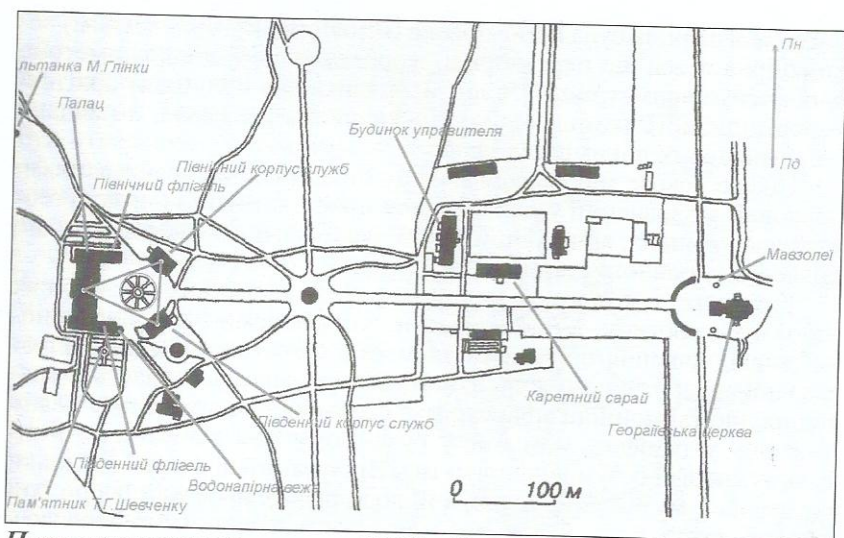
Про нього дуже тепло та проникливо згадує видатний український дослідник ландшафтів Іван Косаревський у книзі «Искусство паркового пейзажа» [2]. Сюди тягнуться люди з усіх куточків України, найближчого та дальнього зарубіжжя – із усього світу. Ще з давніх часів Качанівка відома як один з найвагоміших та могутніх осередків культурно-мистецького тяжіння. Тут творили Гоголь та Репін, Шевченко та Глінка, Костомаров та Куліш, які на той час ще не були всесвітньо відомими та визнаними, і саме Качанівка стала для багатьох із них не тільки джерелом натхнення, але й певною енергетичною катапультою, що вивела їх на всесвітню орбіту визнання та слави.

Унікальність і масштабність «качанівського дива» базується на багатьох вагомих факторах, в основі яких лежить енергія Любові, про яку нам не менш чотирьох разів засвідчує генеральний план маєтку.

Перший, завеликий, символ серця достатньо чітко простежується в частині загальних обрисів кордонів земельної ділянки, решта з трьох символів, що створює своєрідний ланцюжок, розміщена в центральній зоні маєтку.

Таку знакову символіку не можна вважати випадковістю або певним збігом обставин. І якщо ми повернемося до історії «качанівського дива», то з'ясуємо, що його творці Тарновські й Харитоненки протягом багатьох років наполегливо і послідовно вкладали свою любов не тільки в архітектурну організацію цього дивовижного простору, а й наповнювали його геніальними творами митців, яких вони опікали, створюючи їм комфортні умови для творчого процесу, допомагаючи матеріально. Так, за кошти Григорія Тарновського проводив у Качанівці свої вакації талановитий учень Петербурзької академії мистецтв Василь Штернберг, який за картини качанівського циклу, що писав упродовж трьох років, отримав нагороди (медалі 1-го та 2-го ступеня від Академії мистецтв) [4].

Безумовно, територія маєтку випромінює благодатну енергію, і питання лише в тому, як вона використовується: чи посилюється

План центральної частини НІКЗ «Качанівка»

людьми і розповсюджується во благо, чи навпаки – поглинається та знищується. У даному випадку спостерігається дуже ефективний, якісний та плідний енергообмін між Космосом, Землею та Людиною. А ефективності цьому процесу додає розумна архітектурно-планувальна організація насамперед території, яка доцільно функціонально зонована й стратегічно розподілена з урахуванням езотеричних принципів, наповнена позитивною знаковою символікою.

На території маєтку головним планувально-композиційним акцентом є один із найважливіших православних символів – християнський хрест, який утворює вісь, що з'єднує качанівський палац і церкву, яка перетинається алеєю і фіксується клумбою в місті перетину.

Те, що в основі хреста розміщена церква, свідчить не тільки про духовну могутність цього середовища, а й про єдність Природи із Землею. У той же час, на вершині хреста розміщена головна споруда комплексу – качанівський палац, визначна садибно-архітектурна пам'ятка XIX ст., побудована архітектором М. Мосціпаном за проектом К. Бланка.

Ця унікальна архітектурна споруда створена талановитим танцем зодчих, які достатньо демократично трактували принципи класицизму, що панували на той час в Російській імперії, дуже тонко враховуючи мальовниче качанівське природне оточення.

Спочатку комплекс мав яскраво виражену симетричну побудову, що в плані нагадує літеру Е без середньої рисочки. Пізніше до

його лівого крила була прибудована (ймовірно, В.Тарновським) водонапірна вежа, що перетворило жорстку за побудовою симетрію в нюансну дисиметрію [4]. Слід відзначити, що при цьому архітектурна цілісність комплексу не тільки не постраждала, а навпаки – набула нових динамічних якостей.

Цікаво також, що фасади палацу дещо різні за трактуванням: парковий відзначений у центрі класичним портиком із чіткою геометрією тимпана, а парадний має м'яке, барокове завершення, що додає йому певного шарму.

Комплекс побудовано на перевірених класичних пропорціях золотого перетину з авторськими модуляціями, має гармонійне співвідношення об'ємів та елементів, чітко визначений силует завдяки скульптурному купольному завершенню. Складається враження, що гармонійне архітектурне середовище випромінює певну мажорну українську мелодію, у будь-якому разі відчутність позитивних енергій безумовно присутня. Відчувають ці енергії не тільки художники, музиканти, поети, а й люди різних професій, якщо їхні серця відкриті.

Певна підказка щодо езотеричної особливості цього місця прозвучала від молодшої дівчини, Богдани Шевченко, яка дала назву своєму чудовому фотоальбому – «Качанівка, душі спочинок». Це справді обитель Душі не тільки України, але й планети Земля [1].

У такому сенсі, немає нічого дивного в тому, що простір Національного історико-культурного заповідника «Качанівка» наповнений такою кількістю символів-підказок, як і сама назва «КАЧАНІВКА». Назва промовляє сама за себе, натякаючи, що таке невеличке за фізичними розмірами поселення є неабияким за духовною вагою сакральним.

Враховуючи той факт, що один із засновників і розбудовників «качанівського дива» царський радник Григорій Тарновський входив до Полтавської масонської ложі «Любов до істини», можна було сподіватися, що неодмінно сакральна символіка має проявитися в планувальній організації маєтку. І такі сподівання справдились: центральне ядро, яке формують палац, що замикає перспективу головної алеї, та дві будівлі південного й північного корпусів служб, які фіксують інший бік площі, розміщені суворо за езотеричними канонами. Якщо з'єднати геометричні центри цих трьох будівель, то отримаємо рівнобічний трикутник, до якого вписане коло, відображене на плані площі у вигляді клумби (хоч і з деякою деформацією, яка утворилася завдяки пізнішим переплануванням). Цей езотеричний символ трактується відомими дослідниками сакральної геометрії С.Неаполітанским та С.Матвеевим як екзорцизм [3].

Вершина сакрального трикутника зафіксована на центральному куполі палацу, що відіграє роль концентратора космічних енергій,

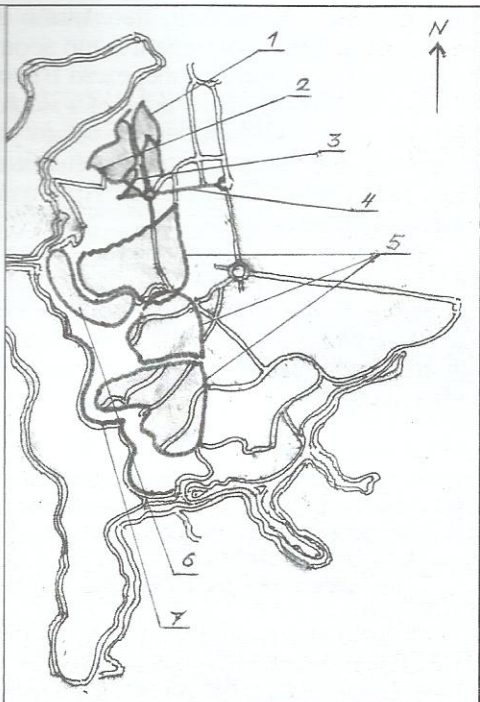
схожу роль виконує і купол діючої Георгіївської церкви, що розміщена навпроти. Таким чином, свідомо був створений унікальний, ефективно діючий механізм, що забезпечує активний енергообмін між Космосом, Людиною та Землею.

Цю Благодатну енергію, що діє як очищаюче джерело, відчувають майже всі, хто потрапляє до зони її дії. Мабуть, тому бадьорий та радісний настрій супроводжує більшість відвідувачів «качанівського дива», не кажучи вже про співробітників національної Перлини, які випромінюють доброзичливість, відкритість, щирість.

Що пильніше придивляючись до генплану заповідника, то більше знаходиш символів-підказок, що свідчать про його унікальність, багатогранність, навіть чудотворність. Так, на півночі, безпосередньо примикаючи до клумби центрального ядра, знаходимо свічку з чітким відображенням полум'я, а ліворуч від нього сидить голубка, нижче – зображення пісочного годинника (див *схему*). Це, безумовно, має відношення до поетичної та письмової творчості. Справді, Качанівка надихала на творчість і Гоголя, і Шевченка, і Глінку, і Забілу...

Свічку з полум'ям можна трактувати і як пензель художника. Дивовижна природа, унікальні, незабутні ландшафти Качанівки збуджують і спонукають до виверження енергії творчості. Тут творили легендарні майстри пензля: Рєпін, Врубель, Шевченко.

У своїй преамбулі до фотоальбому Богдани Шевченко Микола Томенко стверджує, що існує така незвичайна прикмета: «хто хоч

Сакральні символи в архітектурно-планувальній організації Качанівки:
 1 – символ світильника,
 2 – символ голуба, 3 – символ годинника, 4 – хрест,
 5 – серцевий символ,
 6 – символ бумеранга,
 7 – профіль Г.Тарновського

раз побував у Качанівці, неодмінно сюди повернеться...». Символічний малюнок бумеранга, що асоціюється з поверненням, легко знайти на східному узбережжі Великого ставу.

Але найбільш незвичайним з малюнків-символів слід вважати профіль Григорія Тарновського, що утворився на східному березі того ж самого Великого ставу. Подібне диво в Україні зафіксовано ще в Коктебелі, де на скелях Природа викарбувала профіль Максимиліана Волошина.

Підсумовуючи висловлене, можна стверджувати, що українська Качанівка – це справді надзвичайне Диво, створене Людиною на тлі великої Природи у співробітництві з Космосом, і являє собою ідеальне місце для перебування Душі Великої Космічної Сутності, але не «спочиває», як думає Богдана Шевченко, а безупинно працює і день, і ніч.

Література:

1. Болотов Г.И. Сакральные символы в архитектурной среде Киева / Сб.: Формоутворення культурно-побутового середовища палацово-паркових комплексів другої половини XVIII – початку XX століття. – Чернівці: Видавець Лозовий В.М., 2012. – С 321-325.

2. Косаревский И.А. Искусство паркового пейзажа. – М.: Стройиздат, 1976. – 216 с.

3. Неаполитанский С.М., Матвеев С.А. Сакральная геометрия. – СПб.: Издательство «Святослав», 2003. – 632 с.: іл.

4. Шевченко Б.В. Качанівка, душі спочинок: Фотоальбом / Текст Г.Петренка. Упорядкування та макет В.Лебедаки. – К.: Гносіз, 2012. – 128 с.: іл.